

MED TABUJI IN FANTASTIKO

(izbor mladinskih knjig iz leta 2000 po temah, zvrsteh in žanrih)

Tematski seznam knjig za otroke in mladino iz leta 2000 je delo ekipe Pionirske knjižnice, enote Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, ki je pri tem združila praktične izkušnje izposoje in teoretsko znanje Centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo v željo, oblikovati seznam glede na tri zastavljene kriterije:

- opredeliti tematske, »žanrske«, literarnovrstne in zvrstne sklope, ki so v lanskoletni produkciji mladinskih knjig najbolj izstopajoči in za lanskoletno produkcijo tudi najbolj značilni, saj potrebo po takšni opredelitvi narekujejo predvsem bralni interesi in zahteve naših bralcev,
- opredeliti namembnost posameznih sklopov in literarnih del glede na bralčevo starost in s tem na njegovo bralno usposobljenost, prav tako pa glede na njegovo motiviranost oziroma nemotiviranost za branje,
- opozoriti na določene oblikovne ali vsebinske značilnosti posameznih tem, sklopov ali literarnih del.

Pri izdelavi tematskega seznama smo se zavestno odpovedali določilo priporočilni, čeprav se zavedamo, da se priporočanju in vrednotenju z uvrščanjem in anotiranjem nismo mogli povsem izogniti.

Za idejno izhodišče nam je služila februarska razstava Pionirske knjižnice z naslovom Med tabuji in fantazijo, ki je predstavila osnovne obrise knjižne produkcije v letu 2000 in njene najznačilnejše teme. Takšno odločitev so nam narekovale potrebe in bralni interesi naših mladih bralcev, njihovih staršev, vzgojiteljev, učiteljev in mentorjev bralnih značk, skratka vseh, ki jim je tematski seznam tudi namenjen.

K oblikovanju takšnega koncepta so nas vzpodbudila tudi najnovejša dogna-

nja predvsem tujih strokovnjakov s področja mladinske književnosti, literarnih teoretikov in didaktikov, ki opozarjajo na to, da je postavljanje togih ločnic med starostnimi stopnjami v območju mladinske književnosti, kar je običajna praksa knjižničarjev, učiteljev, založnikov in literarnih kritikov, močno vprašljivo. Meje med različnimi starostnimi stopnjami se po njihovih raziskavah čedalje bolj stapljajo in se včasih komaj še dajo jasno določiti. Tudi meje med mladinsko in odraslo književnostjo postajajo v zadnjih desetletjih čedalje bolj propustne. Sociologi in drugi strokovnjaki, npr. pedagogi in psihologi, opozarjajo na to, da so se življenjski in izkustveni svetovi otrok in najstnikov v zadnjih desetletjih močno spremenili. Proces njihovega odrasčanja je vse daljši in zdi se, da je odrasčanje današnjih otrok in mladostnikov zaradi različnih razlogov na nek način tudi težavnejše kot je bilo v preteklosti.

Ko smo se razgledali po obširni in raznovrstni produkciji preteklega leta, smo opazili, da izstopata dva dovolj bogata in literarno kvalitetna tematska sklopa, ki opisujeta lok med realistično pripovedjo, z vsemi problemskimi in tabu temami na eni strani, ter fantastično pripovedjo, ki jo je v preteklem letu zagotovo zaokrožila tema o čarovništvu.

Zlasti v tuji mladinski književnosti pa tudi v slovenskem mladinskem leposlovju je predvsem v zadnjih desetih letih opazen izrazit trend ubesedovanja najrazličnejših tabu tem, »temnih strani mladosti«, ki se sicer najpogosteje pojavljajo v mladostniškem romanu, pa tudi že leposlovju za mlajše bralce in celo v slikanicah. Npr.: hude bolezni (rak, aids, psihoze, anoreksija, bulimija), smrt, na-

silje v družini in med vrstniki, najstniška nosečnost, abortus, spolne zlorabe, incest, posilstvo, homoseksualnost, ločitev staršev, brezdomstvo, mladinsko prestopništvo, narkomanija, alkoholizem, neonacizem, rasizem, jedrske katastrofe (jedrski holokavst) ... Z vnašanjem tabu tem v mladinsko književnost in njihovo hkratno detabuizacijo se je dokončno podrl mit srečnega, varnega in nekonfliktnega otroštva.

Norveški pisatelj in Andersenov nagrajenec Tormod Haugen je v predgovoru k svoji knjigi *Nočni ptiči*, v katerem razmišlja o otroštvu in njegovi izjemni pomembnosti za posameznikovo življenje, med drugim zapisal stavek, ki najboljše negira omenjeni mit: »Težko je biti otrok. Odraščanje je proces, ki boli.«

Proces obravnavanja tabu tem v mladinski književnosti se je v številnih evropskih deželah in tudi v ZDA začel že v 60. letih 20. stoletja, se nadaljeval v 70. in v 80. letih, v 90. letih in sedaj pa doživlja svoj vrhunec. To dogajanje je bilo močno povezano z drugačnim konceptom pojmovanja otroštva in mladosti, s spremenjenimi družbenimi razmerami, vprašanji etike in cenzure ter ukinitvijo avtocenzure. Zdi se, da dandanes v mladinski književnosti skoraj ni nobenega tabuja več, da torej ni nobene skrivnosti več, ki bi jo odrasli skrivali pred mladimi. Izjemo morda predstavljata le še politika in religija.

Na drugi strani pa čisto nasprotje »angažiranemu realizmu« in »težkim temam«, ki jih sodobni mladinski avtorji pogosto obravnavajo v svojih leposlovnih delih, predstavljajo fantastične pripovedi, ki mlade bralce popeljejo v svet fantazije, v najrazličnejše fantastične svetove. Opažamo, da so zadnja leta »prinesla« precejšnje število tovrstnih knjig. Prav poseben kulturni in sociološki fenomen predstavljajo knjige o mladem čarovniku Harryju Potterju angleške pisateljice J. K. Rowling, ki so začarale

mlade bralce širom po svetu in povzročile pravo »potermanijo«. Opozoriti velja tudi na ponoven izid kultne knjige *Hobit* angleškega pisatelja Johna R. R. Tolkiena, ki si je pridobila sloves knjige, ki je zaznamovala 20. stoletje. Omenjeni avtor je fantastično pripoved nasploh pojmoval za »najčistejšo obliko besedne umetnosti«.

Sodobna mladinska književnost tudi z lanskoletno produkcijo razkriva bogat spekter raznolikih vrst, besedilnih vzorcev, tem in žanrov.

Vzporedno z osnovnima literarnima trendoma (tabuji in fantastično pripovedjo), ki sta v glavnem udejanjena v leposlovnih knjižni produkciji, namenjeni bralcem od 10. leta dalje, smo zaradi številnih oblikovnih in vsebinskih raznolikosti ter števila izdanih knjig, ki so tudi glede na kvaliteto zelo neizenačene, težje zaokrožili tematske sklope produkcije, ki je namenjena bralcem do 9. leta starosti. Odločili smo se izpostaviti tiste, ki po našem mnenju zaokrožajo najzanimivejše: problemi najmlajših (samopodoba, drugačnost, odnosi med sorojenci, navajanje na higieno, ipd.), naraščajoči trend poučno-leposlovnih knjig za najmlajše ter spodbujevalno slikanico, ki s posebnimi vsebinskimi pa tudi oblikovnimi značilnostmi otroka spodbuja k ustvarjalni igri.

Kot knjižničarji želimo še posebno opozoriti, da je v preteklem letu izstopala tudi tema o knjigah, branju in pripovedovanju. Tej tematiki smo še prav posebno zavezani, zato se nam je zdelo primerno, da jo predstavimo v posebnem tematskem sklopu.

Seznam smo v tiskani obliki poslali vsem osrednjim splošnoizobraževalnim knjižnicam, sicer pa je dostopen tudi na domači strani Knjižnice Otona Župančiča (<http://www.lj.-oz.sik.si>).

Darja Lavrenčič Vrabec
Ida Mlakar